

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА - СВЕТИ НИКОЛЕ

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

СПИСАНИЕ
на научни трудови

**ДВАНАЕСЕТТА МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД“
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ - БИТОЛА**

Година VIII

Број 2

Април 2021

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -
- 2021 -

Издавач: Меѓународен центар за славјанска просвета - Свети Николе

За издавачот: м-р Михаела Ѓорчева, директор

Наслов: «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

Организационен одбор:

Претседател: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: д-р Стромов Владимир Јуревич, Русија

Член: м-р Борче Серафимовски

Член: м-р Милена Спасовска

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Ленче Петреска - Република Северна Македонија

Проф. д-р Александар Илиевски - Република Северна Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ - Република Србија

Проф. д-р Момчило Симоновиќ - Република Србија

Проф. д-р Тодор Галунов - Република Бугарија

Проф. д-р Даниела Тасевска - Република Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкиќ - Република Босна и Херцеговина

Проф. д-р Татјана Осадчаја - Руска Федерација

Доц. д-р Вера Шунаева - Руска Федерација

Уредник: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Компјутерска обработка и дизајн: Адриано Панајотов, Маја Маријана Панајотова, Стефан Ѓорчев

ISSN (принт) 1857-9299

ISSN (онлајн) 1857-9302

Адреса на комисијата: ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Северна Македонија

Контакт телефон: +389 (0)32 440 330

Уредувачкиот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

Напомена:

Уредувачкиот одбор на списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Секој научен труд пред објавувањето во списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» е рецензиран од двајца анонимни рецензенти од соодветната научна област.

Печати: Печатница и книжарница „Славјански“, Свети Николе

Тираж: 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ
ИСТОК - ЗАПАД
ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА

Д-р Емилија Ицоска

Универзитет „Св Климент Охридски“ - Битола

Р. Северна Македонија

ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА ЧЛЕН 6 ОД ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРАВЕН СИСТЕМ

АПСТРАКТ: Со потпишувањето на ЕКЧП во ноември 1995, РСМ се обврза да го имплементира овој меѓународен документ во македонскиот правен систем. Бидејќи Уставот на РСМ содржи одредби речиси идентични со ЕКЧП, по ратификацијата, вниманието беше посветено на тоа да се направат измени во законите на РСМ кои ќе овозможат заживување на принципите вградени во ЕКЧП. Овој труд го анализира чл.6 од ЕКЧП кој содржи: правото на јавно и правично судење, во разумен рок, пред независен и непристрасен трибунал, потоа исклучување на јавноста за време на постапката, презеумпцијата на невиност и минималните права на секој обвинет.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: судска постапка, ЕКЧП, првично судење, Устав на РСМ

CHALLENGES FROM THE IMPLEMENTATION OF ARTICLE 6 OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ABSTRACT: By signing the ECHR in November 1995, RNM undertook to implement this international document in the Macedonian legal system. As the Constitution of the RNM contains provisions almost identical to the ECHR, after the ratification, attention was paid to making changes in the laws of the RNM that will enable the revival of the principles incorporated in the ECHR. This paper analyzes Article 6 of the ECHR which contains: the right to a public and fair trial, within a reasonable time, before an independent and impartial tribunal, then exclusion of the public during the proceedings, the presumption of innocence and the minimum rights of each accused.

KEYWORDS: court proceedings, ECHR, initial trial, Constitution of the RNM

ВОВЕД

Со потпишувањето на ЕКЧП во ноември 1995 се произведе обврска за РСМ истата да ја имплементира во македонскиот правен систем. Бидејќи Уставот на РСМ содржеше одредби речиси идентични со оние од ЕКЧП, вниманието беше посветено на хармонизација на законодавството со одредбите од ЕКЧП. Овој труд има за цел да ги анализира предизвиците од имплементацијата на чл.6 од ЕКЧП, односно правото на секој човек на фер постапка. Таквата фер постапка се однесува како на граѓанската така и на кривичната и на административната постапка. Природата на чл.6 е така поставена на начин што повеќе е опфатена

кривичната постапка со исклучок на правото на судење во разумен рок кое се однесува на сите сите три споменати постапки.

ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА ЗАКОНОТ ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА ОД 2010 Г. ЗА ПРАВОТО НА ПРАВИЧНА СУДСКА ПОСТАПКА

Во казнената постапка се води спор помеѓу страната на обвинението и страната на одбраната пред независен и непристрасен суд. Она што треба да се стори е постапката *да биде фер за двете страни. Контрадикторната постапка се смета дека е првична кога од една страна е обвинението, а од друга одбраната.* Меѓународните документи и националното законодавство на РСМ предвидуваат таквата постапка *да е јавна, брза, непристрасна и со изрично наброени права на одбраната.* ЕКЧП содржи низа права потребни за целосна одбрана.

Предвидено е и *правото на судење во разумен рок* заради тоа што не може лицето обвинето за казниво дело долго да биде држано во неизвесност за својата судбина или да биде изложено на низа лишувања поврзани со постапката против него (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 6). Европскиот суд во Стразбур предвидува долготраењето на постапката да се компензира со ублажување на казната, но сепак ова и понатаму останува туѓо за домашните судови.

Кај нас, како и во повеќето земји во светот се гарантира презумпцијата на невиност во казнената постапка, а се докажува вината, бидејќи за секого се *претпоставува дека е невин сè додека не се докаже спротивното.* (Устав на РСМ 1991, чл. 13; Закон за кривичната постапка 2010, чл. 2).

Во РСМ во *Законот за кривичната постапка* содржани се *начелата за правично судење* што е чесна можност поединецот да се брани против сите државни обвиненија. Така обвинетиот *има право да присуствува на судењето, како и да се брани* (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 70). Меѓу правата предвидени со Законот за кривичната постапка *се правото на правична и јавна расправа пред независен и непристрасен суд* (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 5). Притоа, *јавноста може и да се исклучи, доколку тоа е неопходно заради зачувување на тајна, заштита на јавниот ред и мир, заштита на малолетник, личен и интимен живот или заради интересите на моралот* (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 354).

Меѓу низата права кои му следуваат на обвинетиот е и *правото обвинетиот да има доволно време и можност за подготвување на одбраната* (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 70). Под ова право се подразбира *непречено комуницирање со неговиот бранител, потоа право уште на почетокот на постапката да имаат увид во списите на предметот, како и да бидат запознаени со важните докази собрани во истрагата.* Обвинетиот *има право да се брани сам или со бранител по сопствен избор.* Така, уште на почетокот на постапката судот го поучува осомничениот. И за најтешките престапи кога обвинетиот е нем, глуп или неспособен сам да се брани, *му следува бранител.* Доколку обвинетиот нема доволно средства за бранител, судот му го определува *бесплатно кога тоа го бараат интересите на правдата.* Според македонскиот законодавец, право на бесплатна помош имаат само сиромашните лица на кои им се заканува казна затвор повеќе од три години, по покренат обвинителен акт. Наместо поставениот бранител, обвинетиот може сам да земе друг бранител. По барање на обвинетиот поставениот бранител може да се разреши и кога неуредно ја врши должноста.

Никој не може против себе или своите најблиски да биде присилен да искажува или да признава вина (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 70). Не може од обвинетиот или од друго лице во постапката да се изнудува признание или некаква друга изјава. Осомничениот и некои сведоци имаат *право на молчење*. Некои категории на лица се ослободени од должноста да сведочат (брачниот другар, блиските роднини, адвокатот, верскиот исповедник и сл.), а другите не мора да одговараат на прашања со кои себеси или блиски роднини би изложиле на тешка срамота, материјална штета или кривично гонење. Законодавецот особено предвидува исклучување на сите докази набавени незаконски или со прекршување на слободите и правата како и на доказите прибавени со нив (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 213 и чл. 2014).

Заради одржување на контрадикторноста, по правило сите докази треба да се изведат на јавна расправа пред обвинетиот. Притоа, обвинетиот *има право да ги испита или да побара испитување на сведоците против него, како и право да му се дозволи присуство и испитување на сведоците во негова корист под исти услови како и сведоците против него* (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 70). Еднаквоста на оружјето како меѓународен и државен принцип мора да биде докрај застапена како есенцијален елемент на правичното судење.

Во постапката обвинетиот и другите учесници имаат *право на бесплатна помош од преведувач*, доколку не го разбираат или не го зборуваат јазикот на кој се води постапката (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 9). Уставно загарантирано право на припадниците на националностите во РСМ е да се служат со јазикот на националноста и сопственото писмо и кога го познаваат македонскиот јазик.

На никого не може да му се суди за дело кое пред да биде сторено не било предвидено како казниво и за кое не била предвидена казна. Никој не може да биде осуден или казнет за дело за кое веќе бил осуден и за кое е донесена правосилна судска одлука (Устав на РСМ 1991, чл. 14).

Против пресудата во прв степен обвинетиот и другите лица имаат *право на жалба до второстепениот (апелационен) суд*. Исто така, жалба може да се подигне и против повеќе решенија донесени во постапката (Закон за кривичната постапка, чл. 410 и чл. 440). Против правосилната пресуда во втор степен може да се користат и вонредни правни лекови како: *барање за повторување на кривичната постапка до првостепен суд, барање на заштита на законитоста и барање за вонредно преиспитување на пресудата до Врховен суд* (Закон за кривичната постапка 2010 од чл. 446 до чл. 467). Кога ќе се исцрпи и оваа инстанца, граѓаните веќе можат да се жалат и до Судот во Стразбур за човекови права. Лицето незаконски лишено од слобода, притворено или незаконски осудено, има право на надомест на штета од буџетските средства и има право да биде рехабилитирано како и други права утврдени со закон (Закон за кривичната постапка 2010, чл. 13).

Ова претставува приказ за тоа како во ЗКП се негува начелото на правична судска постапка. Како што може да се види листата на правата е обемна за која голема заслуга има ратификацијата на ЕКЧП. Оваа голема листа на права е со цел притворениот да може на најбезболен начин да ја докаже својата невиност или да му биде досудено на начин најбезболен за него.

ЗАКЛУЧОК

Кога државата ратификува некој меѓународен документ се претпоставува дека тој има голема важност за неа. ЕКЧП како таква претставува документ кој е од особена важност како и за државите, членки на СЕ. ЕКЧП има голем придонес за имплементација на начелото на правична судска постапка во РСМ. За тоа говорат и бројните измени на ЗКП кои резултираа со еден ЗКП од 2010 кој во себе ги предвидува речиси сите предизвици на правично судење. Она што сè уште е предизвик се некои решенија кои ги применива ЕСЧП во насока на правичното судење кои во РСМ не се применуваат. Така на пример долгото траење на постапката да се искомпензира со ублажување на казната и траењето на притворот да е во најкратко можно време.

Останува македонските судови да ги применуваат одредбите на ЗКП во духот на ЕКЧП за да се овозможи најнебезболен третман на притвореникот.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Водич кон член 6 од Европската конвенција за човекови права, Совет на Европа 2018
2. Јанкулоски, З., Калајџиев, Г. „Водич низ човековите права“, Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје 1999
3. Устав на РСМ („Службен весник на РСМ“ број 52/91 и амандмани објавени во „Службен весник“ бр.01/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 03/09, 13/09, 49/11) www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAVUstavSRSM.pdf.
4. Закон за кривичната постапка, „Службен весник на РСМ“ број 150/10 и неговите измени и дополнувања, објавени во „Службен весник“ број 51/11, 100/12 и 142/16 (<https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Zakon-za-krivichnata-postapka-18-11-2010.pdf>)
5. Европска конвенција за заштита на човековите права и основни слободи, 1950